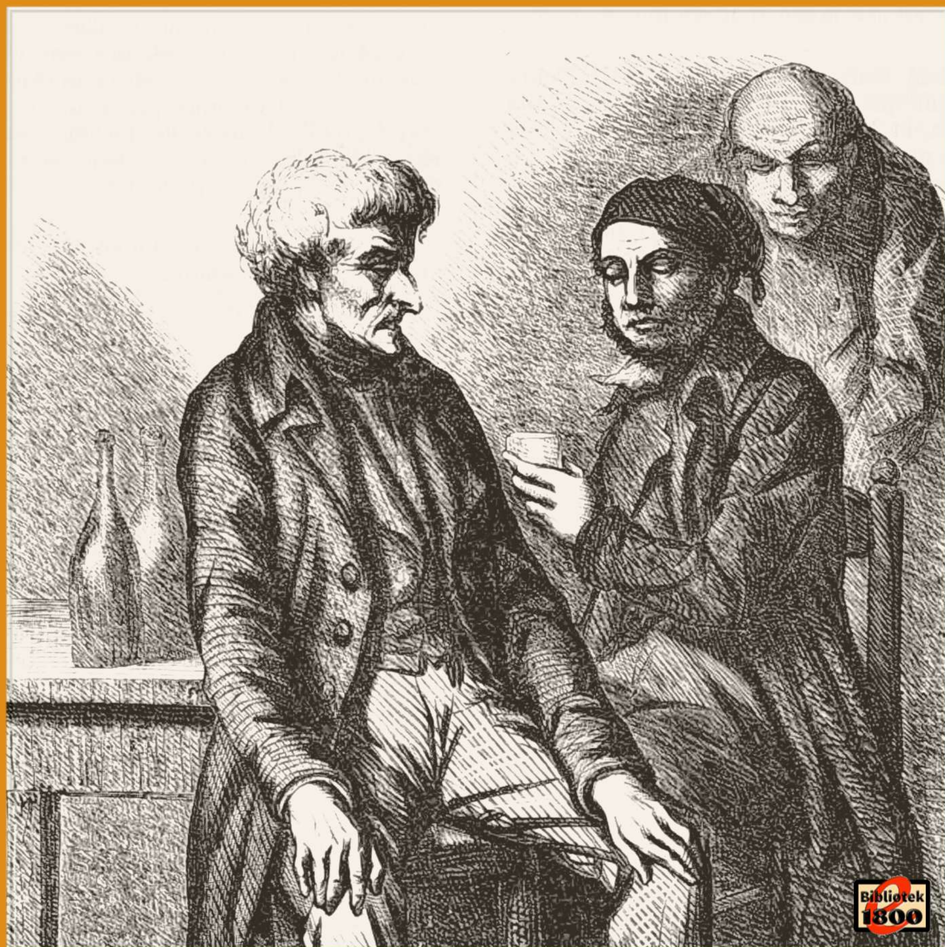

Honoré de Balzac

Facino Cane
Breve til Louise

Honoré de Balzac

Facino Cane

Breve til Louise

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Copyright and conditions of use

Forord

I årene 1836-37 førte Balzac – trods sine uendelig mange beskæftigelser – en korrespondance med en dame, som han aldrig så og kun kendte under navnet Louise. Da intet af disse breve bærer nogen bestemt dato, og de tilsammen danner en lille rørende roman, har vi ikke troet at kunne gøre noget bedre end at meddele dem i deres helhed, mens vi har givet dem den rækkefølge, som fremgår af deres indhold.

Novellen *Facino Cane*, dateret Paris, marts 1836, er tilegnet Louise.

Udgiverne

(Ovenstående forord har Vilhelm Arntzen hentet i en note til brevene i l'Univers illustrée *24. juni 1876. At brevene har været kendt tidligere fremgår af en artikel, som dagbladet* Kjøbenhavnsposten *den 30. juni 1852 har hentet sit stof til i et engelsk tidsskrift. Givet brevenes sentimentale karakter og det faktum, at Balzac efter hvad man ved aldrig mødte "Louise", må bladets antydninger af slibrige detaljer stå for dets egen regning – selve indholdet af brevene var dengang ikke offentliggjort – og i virkeligheden fortæller artiklen nok ikke så meget andet, end at eksistensen af brevene var kendt som en slags selvstændigt værk allerede i 1852, to år efter Balzacs død.* Kjøbenhavnsposten*s artikel er en direkte oversættelse – når undtages det sidste afsnit, som er*

det danske dagblads egen moralske tilføjelse – af en notits i Literary Gazette *12. juni 1852:)*

"*Literary Gazette*'s pariserkorrespondent leverer følgende bidrag til bedømmelsen af sædernes tilstand i Paris:

Da den nu afdøde Balzac stod i sin berømmelses zenith, indlod han sig i en meget følelsesfuld brevveksling med en gift dame. Efter hans død faldt disse breve i hr. gemalens hænder; men i stedet for som en anden Othello at myrde den skønne eller foretage sig noget andet lignende og forfærdeligt, puttede denne ganske koldblodigt kærlighedsbrevene i lommen, forføjede sig hen til udgiveren af et litterært tidsskrift og solgte dem til ham. For nogle måneder siden annoncerede publicisten deres offentliggørelse under den pikante titel *Balzacs breve til Louise*, tilligemed en antydning af, at de var 'af privat og fortrolig natur'.

Da alt, hvad der er udgået af denne store novellists pen, har en stor 'litterær værdi', som man plejer at sige, hos det elegante publikum, og da en samling virkelige kærlighedsbreve af denne pen lovede at ville blive ualmindelig 'interessant', så fremkaldte allerede annoncen 'mageløs sensation'. Men skribentens enke, madame Balzac, som var bange for, at hendes gemals eftermæle skulle lide ved en sådan offentliggørelse, hvilken hun betragtede som en skandale, henvendte sig til civilretten for at forhindre udgivelsen af disse breve. Publicisten exiperede: da han ærligt havde købt og betalt brevene, så var han også berettiget til at gøre dem frugtbringende, ligesom ethvert andet almindeligt manuskript. Men retten erklærede, at publikationen af dem ville være usædelig, og forbød denne på en meget fyndig måde, mens den tillige bemyndigede køberen

til at tilbagefordre sine penge af den 'fornærmede hr. gemal', naturligvis mod at tilbagelevere brevene.

Den vakre pariser ville i sin naivitet gøre sin fru gemalindes 'talenter' i rede penge, således som dette ofte er tilfældet; men den Othello, der myrder Desdemona, er på ingen måde en så gemen karl som denne patron, der solgte dokumentationen for sit hanrejskab."

Facino Cane

Til Louise,

som et symbol på kærlig taknemmelighed.

Den gang boede jeg i en lille gyde, som De sandsynligvis ikke kender: Lesdiguiéresgaden. Den begynder ved Saint Antoniegaden og munder ud i Cerisaiegaden. Min kærlighed til videnskaben havde ført mig op på et tagkammer, hvor jeg arbejdede om natten – dagen tilbragte jeg i et nærliggende bibliotek. Jeg levede meget tarveligt og opfyldte alle love for den klostertilværelse, der er så nødvendig for den, der vil arbejde. Det var næppe nok, at jeg, når vejret var godt, undte mig en spadseretur på Boulevard Bordon. Kun en eneste passion formåede at løsrive mig fra mine studievaner – og i grunden var det også en slags studium. Jeg elskede at iagttage forstadslivet, beboerne og deres karakter. Ligegyldig med det ydre skin, som jeg var, klædte jeg mig lige så dårligt som arbejderne, af hvilken grund de heller ikke fattede uvilje mod mig. Jeg kunne blande mig mellem dem, se dem afslutte deres handler og høre dem skændes, når de kom fra arbejde. Hos mig var iagttagelsen allerede blevet så selvfølgelig, at den trængte til bunds i det sjælelige uden derfor at forsømme det legemlige; eller rettere sagt, den opfattede alle ydre småtræk så klart, at den på stedet tog udgangspunktet fra dem. Tilmed gav den mig evne til at leve det individs liv, som den øvede sig på, idet den tillod mig – som dervisherne i *Tusind og én Nat*, der ved en trylleformel kan iføre sig andre menneskers sjæl og legeme – at træde i dens sted.

Når jeg mellem elleve og tolv om aftenen mødte en arbejder og hans kone, der fulgtes fra Ambigue-Comique, morede det mig at gå bagefter dem lige fra Boulevard Pout-aux-Choux til Boulevard Beaumarchais. Først snakkede de brave folk om stykket, de havde set; det ene ord tog det andet, de gik over til at

tale om deres egne anliggender; moderen hev af med barnet ved hånden uden at lægge mærke til om det græd eller lo; ægtefællerne drøftede nogle penge, som de næste dag skulle have udbetalt, og de gav dem ud på tyve forskellige måder. Nu kom turen til husholdningssagerne; de beklagede sig over kartoflernes pris, den lange vinter, de dyre tørv, hvor meget de skyldte hos slagteren – til sidst kom de i skænderi, hvor begge i en flom af maleriske ord afslørede deres karakter. Mens jeg hørte på disse to mennesker, kunne jeg helt sætte mig ind i deres tilværelse; jeg følte mig klædt i pjalter som de, og vadede i deres hullede sko. Alle deres savn og ønsker gik over i min sjæl, eller min sjæl gik over i deres. Det var en vågen mands drøm. Jeg glødede ligesom de af harme over værkføreren, der tyranniserede dem, jeg oprørtes over den lurvede skik, der lod dem gå forgæves efter deres tilgodehavende gang på gang. Give afkald på min egen tilværelse og iklæde mig et fremmed Jeg ved en anspændelse af åndsevnerne, og gøre dette kunststykke af egen fri vilje – *det* var min adspredelse. Hvorfra har jeg denne gave? Er det en slags dobbeltsyn? Er det en af disse egenskaber, hvis misbrug kan føre til vanvid? Jeg har aldrig eftersporet grunden til denne evne. Jeg har den. Jeg bruger den. Punktum. Man skal kun vide, at jeg allerede på den tid havde udskilt bestanddelene i den uensartede masse, der kaldes "folket", og at jeg havde analyseret den sådan, at jeg evnede at vurdere både dens gode og slette egenskaber. Jeg indså allerede, hvilken umådelig nytte forstaden var til, denne revolutionens sædemark, der omfatter helte, opfindere, handlingens mænd, pjalte, skurke, dydige, lastefulde – men alene forenede af nød, knugede af elendighed, følende sig i vin og svækkede af stærke

likører. Man gør sig ikke begreb om, hvor mange spildte eventyr, hvor mange glemte dramaer der udspilles i denne smertens by, hvor mange skønne og rædselsfulde ting! Fantasien vil aldrig for alvor trænge til bunds i det, og ingen kan gå hen og lede efter kernen; der skal stiges for dybt ned, hvis man vil finde disse vidunderlige, tragiske eller komiske scener, disse af tilfældet undfangne mesterværker.

Jeg ved ikke, hvorfor jeg så længe har tiet med den historie, jeg nu vil fortælle. Den hører til de mærkelige oplevelser, der ligger stille i posen, til hukommelsen drager dem frem så uberegneligt som lotteriets numre. Jeg har mange flere, der er lige så forunderlige og ligger lige så dybt i posen; men de skal også nok komme frem, når deres tid er, stol trygt på det!

En dag kom min husholderske, en arbejderkone, for at bede mig gøre dem den ære at overvære hendes søsters bryllup. For at klargøre af hvad art dette bryllup nødvendigvis måtte være, er det vist nok at sige, at det stakkels kvindemenneske, som hver morgen kom og redte min seng, børstede mit tøj, fejede gulvet og lavede frokost, fik to francs om måneden for det. Resten af tiden drejede hun håndsvinget på en maskine, for hvilket strenge arbejde hun tjente en halv franc om dagen. Hendes mand, der var drejer, tjente fire francs. Men da de havde tre børn, blev der knap og nap til det daglige brød. Jeg har aldrig truffet noget mere bundhæderligt end dette ægtepar. Da jeg flyttede fra kvarteret, kom madam Vaillant fem år i træk på min navnedag, lykønskede mig og bragte mig blomster og appelsiner – hun, der aldrig selv havde kunnet spare ti sous op. Fattigdommen havde forenet os. Jeg har aldrig kunnet give hende mere end ti francs – og de var endda ofte lånt for det

sammes skyld. Dette forklarer mit løfte om at gå med til brylluppet, og jeg gjorde regning på at skulle leve mig ind i de fattige menneskers glæde.

Festmåltidet, ballet og det hele stod hos en vinhandler i Charentongaden, på første sal i et stort rum, der oplystes af lamper med blikreflektorer. I højde med bordene var værelset beklædt med snavset tapet. Langs med væggene stod der træbænke. I dette rum dansede firs søndagsklædte mennesker, udmajede med blomster og bånd, oplivede af den simple vin, hede i hovederne – dansede, som skulle verden forgå. Under almindelig tilfredshed kyssedes de nygifte, der hørtes mange Åh'er og Ah'er, der brændtes vittigheder af, men alt i alt var det mindre uanstændigt end somme velopdragne unge pigers stjålne øjekast. Alle disse mennesker udtrykte et vist grovkornet velvære, der havde noget uforklarligt smittende over sig.

Men hverken selskabet eller festen i det hele taget vedrører min fortælling. Man skal blot fastholde sig den løjerlige ramme; forestille sig den tarvelige, rødmalede bod, fornemme vindunsten, høre glædeshvinene, tænke sig ind i forstaden, blandt disse arbejdere, de gamle mænd og deres stakkels koner, som har sluppet sig løs i en nats lystighed.

Orkestret bestod af tre blinde fra det store Quinze-Vingts hospital: den ene spillede violin, den anden klarinet, den tredje fløjte. De fik over én bank tilsammen syv francs for hele natten. For den betaling gav de visselig hverken Rossini eller Beethoven, de spillede, som de bedst ville og kunne og – hvilken udsøgt artighed – ingen beklagede sig over dem. Deres musik angreb mine trommehinder fælt, og da jeg havde set lidt ud over forsamlingen, gav jeg mig til at betragte denne blinde-trio,

men så såre jeg genkendte hospitalsuniformen, blev jeg overbærende stemt. De tre kunstnere sad i en vinduesfordybning. For at se deres ansigtsudtryk måtte man være dem helt nær. Straks lykkedes det mig ikke; men da jeg nærmede mig, forsvandt – hvordan ved jeg ikke – både musik og mennesker, kun min interesse var i højeste grad spændt, for min sjæl var trængt ind i klarinettistens legeme. Violinisten og fløjtespilleren havde begge almindelige ansigter med det hos blinde så velkendte udtryk af tilfredshed, opmærksomhed og alvor. Men klarinettisten var et af de fænomener, der øjeblikkelig tiltrækker kunstneren og filosoffen.

Man tænke sig Dantes gibsmaske beskinnet af moderatørlampens røde skær og tilgroet med en skov af hvide hår. Det bitre og smertelige udtryk i dette prægtige åsyn blev forhøjet af blindheden, for de røde øjne fik liv gennem tankerne. Der strømmede ud fra dem et ligesom flammende lys, frembragt ved det eneste, mægtige, uafladelige ønske, der stod skrevet på den hvælvede pande, der var gennemtrukket af furer som kalken på en gammel mur. Denne olding spillede på må og få, uden at bekymre sig spor hverken om takt eller melodi. Hans fingre gik op og ned og bevægede de gamle klapper på en komplet mekanisk måde. Han generede sig ikke for at spille dygtig falsk, hvad de dansende lige så lidt bemærkede som min italieners staldbrødre. Jeg havde gjort ham til italiener, altså *var* han det. Der var noget storladent og herskesygt over denne gamle Homer, der bar en til glemsel fordømt Iliade i sit indre. Det var en så ægte storhed, at den triumferede selv i fornedrelsen. Ingen af de voldsomme lidenskaber, der driver mennesket til godt og ondt og gør ham

til helt eller tugthuskandidat, manglede i dette ædeltskårne, dødblege italienske åsyn, som fordunkledes af grånende øjenbryn, der kastede skygge over de dybe grotter, hvorfra man skælvede for at se tankernes lys bryde frem, som man ved indgangen til en hule frygter for at se røvere springe frem, væbnede med dolke og fakler. Der lurede en løve bag dette legemes bur, en løve, som til ingen nytte forødte sit raseri mod burets jernstænger. Fortvivlelsens brand glødede ikke mere i denne aske. Lavaen var størknet. Men brandsporene, ruinerne, en smule røg vidnede endnu om udbruddets voldsomhed, om ildens hærgen. Disse tanker, der vaktes ved synet af denne mand, var lige så glødende i min sjæl, som de var iskolde på hans ansigt.

Violinisten og fløjtespilleren, der var stærkt optaget af at passe flasken, hængte mellem hver kontradans instrumenterne på en knap i deres luvslidte frakker, strakte hånden ud mod det lille bord i vinduesfordybningen, hvor de havde deres marketenderi, og rakte hver gang italieneren et fyldt glas. Han kunne ikke tage selv, da bordet stod bagved hans stol. Han takkede hver gang med et venskabeligt nik. De gebærdede sig med den fuldkomne sikkerhed, der altid forbløffer hos blinde fra Quinze-Vingts hospitalet, og som gør, at man tror, de kan se. Jeg nærmede mig de tre blinde for at høre på dem, men da jeg kom helt hen til dem, iagttog de mig, opdagede uden tvivl, jeg ikke var en født arbejder, og tav bomstille.

"Fra hvad land er De, – De, som spiller klarinet?"

"Fra Venedig," svarede den blinde med en svag, italiensk accent.

"Er De født blind, eller er De blevet det ved ...?"

"Ved tilfældet," svarede han livligt, "det var den forbandede stær."

"Venedig er en smuk by, den har altid været mine længslers mål!"

Oldingens ansigt oplivedes, rynkerne skælvede, han kom i voldsom sindsbevægelse.

"Hvis De tog mig med derned, ville De ikke gøre rejsen for intet," sagde han til mig.

"Snak ikke til ham om Venedig," sagde violinisten, "ellers begynder vores doge på alt sit vås – og han har allerede stukket to flasker under vesten, den fine prins."

"Så, fatter Canard," sagde fløjtenisten, "lad os nu få begyndt igen."

Alle tre begyndte at spille, men hele tiden, mens de gav kontredansens fire afdelinger til bedste, skottede venetianeren efter mig – han havde gættet den overordentlige interesse, jeg havde fattet for ham. Hans ansigt mistede sit sørgmodige, kolde udtryk. Et ubestemmeligt håb spillede som en blå flamme hen over alle rynkerne, han smilede og tørrede sveden af sin pande, denne dristige og frygtelige pande. Og han blev munter, som en mand, der endelig engang igen er kommet på sin kæphest.

"Hvor gammel er De?" spurgte jeg.

"Toogfirsindstyve år!"

"Fra hvornår har De været blind?"

"Åh, det er nu snart halvtredsindstyve år siden," svarede han med et tonefald, der røbede, at beklagelsen ikke blot gjaldt tabet af synet, men en eller anden magt, som var blevet ham fravristet.

"Hvorfor kalder de andre Dem for 'doge'?" spurgte jeg.

"Åh, det er kun for løjer," svarede han, "jeg er venetiansk adelsmand, og kunne have været doge lige så godt som enhver anden."

"Hvad hedder De da?"

"Her kalder man mig 'Far Canet'. I protokollerne her skriver man altid mit navn sådan, men i Italien hedder jeg Marco Facino Cane, fyrst Varese."

"Hvad? Nedstammer De fra den berømte *condottiere* Facino Cane, hvis erobringer gik over til hertugerne af Milano?"

"*E vero* (det er sandt)," svarede han. "På den tid flygtede Canes søn – for ikke at blive dræbt af Viscontierne – til Venedig, hvor han lod sig indskrive i den Gyldne Bog. Nu er der hverken nogen Cane eller nogen gylden bog mere." Og han gjorde en frygtelig bevægelse, der viste hans slukte fædrelandskærlighed og hans foragt for livet.

"Men når De har været venetiansk rådsherre, må De jo have været rig – hvordan har De båret Dem ad med at miste Deres formue?"

Ved dette spørgsmål vendte han ansigtet imod mig. Det havde antaget et udtryk af sand tragisk bevægelse: "Ved ulykker!"

Han tænkte ikke mere på at drikke, og med en håndbevægelse afslog han det glas vin, som den gamle fløjtenist netop rakte over til ham. Derpå sænkede han hovedet. Disse antydninger var ikke egnede til at slukke min nysgerrighed.

Under kontredansen, som de alle tre lirede af, betragtede jeg den gamle, venetianske adelsmand med alle de følelser, der optager en tyveårig. Jeg så for mig Venedig og Adriaterhavet, i

dette hærgede ansigt så jeg den forfaldne by. Jeg gik rundt i denne, for indbyggerne så dyrebare stad, gik fra Rialto til Canale Grande, gik fra Slavekajen til Lidoen, og vendte tilbage til den så herlige og enestående domkirke. Jeg skottede til vinduerne i Casa Doro, hvor ikke to brydninger af lyset er ens. Jeg beskuede de gamle, rige marmorpaladser, kort sagt, alle disse vidunderlige herligheder som den kyndige elsker så meget des mere, fordi han frit kan farve dem efter sin egen indbildning og ikke behøver at lade virkeligheden tage poesien af sine drømme. I tankerne forestillede jeg mig, hvilket liv, denne ætling af den største af alle condottierer havde ført, søgte i hans ansigt sporene af hans ulykker og årsagerne til denne dybe, legemlige og sjælelige fornedrelse, midt i hvilken øjeblikkets pludseligt genvakte udtryk af åndsfornemhed luede som gnister i asken. Vore tanker var uden tvivl de samme, for jeg tror, at blindhed gør åndeligt samkvem meget lettere, idet den hindrer opmærksomheden i at spredes af ydre årsager. Beviset på vor sjælelige samfølelse lod ikke vente på sig længe. Facino Cane brød spillet af, rejste sig og kom hen til mig. Hans: "Lad os gå!" virkede på mig som et elektrisk stød. Jeg gav ham armen, og vi gik.

Da vi kom ud på gaden, sagde han: "Vil De lade mig komme til Venedig, vil De føre mig dertil? Vil De have tillid til mig? De skal blive rigere end de fem største huse i Amsterdam eller London, rigere end Rothschilderne – rig som Tusind og én Nat."

Jeg troede, manden var gal. Men der var en magt i hans røst, som jeg måtte adlyde. Jeg lod mig føre, og han ledte mig henimod gravene om Bastillen, så sikkert, som om han havde

været seende. Han satte sig på en sten på en meget øde plet – der, hvor der siden blev bygget en bro, som forbinder Saint-Martin-kanalen med Seinen. Jeg satte mig på en anden sten overfor oldingen, hvis hvide hår i måneskæret lyste som sølvtråde. Stilheden, der næppe brødes af den støjende mudren på boulevarderne, nattens klarhed – alt enedes om at gøre denne scene i høj grad fantastisk.

"De taler til en ung mand om millioner! og De tror, han ville gyse tilbage for at døje tusind plager, når han kunne skaffe sig dem! Driv dog ikke spot med mig!"

"Jeg vil dø uden syndsforladelse," sagde han med vægt, "hvis ikke hvert ord, jeg siger, er sandt. Også jeg har engang været tyve år som De, og jeg var rig, jeg var smuk, jeg var adelig. Jeg har begået den største af alle dårskaber – at elske. Jeg har elsket, som man ikke elsker mere. Jeg har endog skjult mig i en kiste med fare for at blive dolket – uden udsigt til anden løn end løftet om et kys. At dø for *hendes* skyld syntes mig livets højeste mål. I 1760 blev jeg forelsket i en dame af huset Vendramin, hun var atten år og gift med en af de rigeste senatorer, en Sagredo. Han var tredive år og elskede hende til raseri. Hun og jeg var uskyldige som engle, men ægtemanden overraskede os i at tale om kærlighed. Jeg var ubevæbnet, han havde våben – han ramte ved siden af. Jeg sprang ind på ham og kvalte ham med mine to hænder og vred halsen om på ham som på en kylling. Jeg ville drage bort med Bianca, hun ville ikke følge mig. Sådan er kvinderne! Jeg flygtede alene, jeg blev dømt, mine godser blev beslaglagte til fordel for mine arvinger. Men jeg havde medbragt mine diamanter, fem sammenrullede malerier af

Tizian og alt mit guld. Jeg kom til Milano, hvor man lod mig i fred – min historie angik jo ikke staten.

Før jeg går videre, vil jeg indskyde en lille bemærkning," sagde han efter en pause. "Enten nu kvindens tanker og indbildninger har indvirkning eller ej på det barn, hun undfanger eller føder, så meget er vist, at min moder, mens hun var frugtsommelig med mig, havde en passion for guld. Jeg har mani for guld, og denne manis tilfredsstillelse er så nødvendig for min tilværelse, at jeg – ligegyldigt under hvilke omstændigheder, jeg har befundet mig – aldrig har undladt at have guld hos mig. Guld er for mig en fiks idé. I min ungdom gik jeg altid med smykker og havde bestandig to-tre hundrede dukater på mig."

Idet han sagde disse ord, trak han to dukater op af lommen og viste mig dem.

"Jeg kan *lugte* guld! Skønt jeg er blind, standser jeg foran juvelerbutikkerne. Denne passion har styrtet mig i ulykke, jeg er blevet spiller alene for at kunne spille om guld. Jeg var ingen slyngel, men de andre bedrog mig, det blev min ruin. Da jeg ikke havde mere formue, blev jeg grebet af vanvittig længsel efter at gense Bianca. I al hemmelighed kom jeg til Venedig. Jeg fandt hende igen. I seks måneder varede min lykke, hun skjulte mig hos sig, hun underholdt mig. Jeg tænkte i min henrykkelse, det kunne vare hele livet. Hun blev efterstræbt af guvernøren. Han anede en rival. I Italien kan man lugte den slags. Han udspejdede os, han overraskede os i sengen, den usling! Døm selv, hvor kampen blev hed. Jeg dræbte ham ikke, jeg sårede ham kun alvorligt. Denne hændelse knuste min lykke. Fra den dag af har jeg aldrig genset Bianca. Jeg har haft mange glæder,

jeg har levet ved Ludvig den Femtendes hof, blandt de mest berømte kvinder, men aldrig, aldrig har jeg truffet så mange gode egenskaber, så megen ynde, så stor elskov som hos min herlige venetianerinde. Guvernøren havde sine folk med, han kaldte dem til hjælp, paladset blev omringet, blev stormet. Jeg forsvarede mig for at kunne dø for øjnene af Bianca, som hjalp mig at dræbe guvernøren. Forhen ville denne kvinde ikke flygte med mig, nu, efter seks måneders lykke, ville hun gå i døden for mig. Man fangede mig ved at kaste en stor kappe over mig, man rullede mig ind i den, man bar mig ned i en gondol og bragte mig til et af de underjordiske fængsler. Jeg var toogtyve år, og jeg holdt så fast på stumpen af min kårde, at man måtte have skåret hånden af mig for at vriste det fra mig. Ved et besynderligt tilfælde, eller måske snarere ledet af en forsynlig tanke, skjulte jeg jernstumpen i en krog, som om den kunne være mig til nytte. De forbandt mig. Ingen af mine sår var dødelige. Når man er toogtyve år, kommer man over alting. Jeg skulle henrettes ved halshugning. For at vinde tid anstillede jeg mig syg. Jeg troede at være i et fængsel, der vendte ud mod kanalen, og det var min plan at undfly ved at gennembore muren og – med fare for at drukne – svømme over kanalen. Hør nu, hvad jeg grundede mit håb på: Hver gang fangevogteren bragte mig føde, læste jeg de anvisninger, der var indridset på murene: *Vender ud mod kanalen. Vender ind mod paladset. Støder op til hvælvingerne.* Til sidst anede jeg en plan i dette, en plan, hvis mening først forvirrede mig, men blev forklarlig ved beliggenheden af det hertugelige palads, som dengang ikke var fuldført. Med den genialitet, som frihedstrangen avler, lykkedes det mig – ved at beføle stenenes

overflade med mine fingerspidser – at tyde en arabisk indskrift. Han, der havde indridset den, meddelte sine efterfølgere, at han havde løsnet to sten i nederste række og gravet elleve fod ind under jorden. For at kunne fortsætte, hvor han slap, var det nødvendigt på selve fængselsgulvet at ophobe alle de stenbrokker og alt det fyld, der fremkom ved gravningsarbejdet. Bygningen var af en sådan art, at den kun krævede udvendig bevogtning, derfor var fangevogterne trygge, og fangehullernes beliggenhed nedenfor en række trin tillod endog en langsom ophobning af fyld, uden at det mærkedes. Det uhyre arbejde havde dog været til ingen nytte, i hvert fald for ham, der udførte det; for selve afbrydelsen meldte om den ukendtes død. For at hans opofrelse ikke for evigt skulle være forgæves, krævedes kun, at én eneste fange skulle kunne arabisk. Men i det armenske kloster havde jeg studeret østerlandske sprog. En sætning bag på stenen forklarede den ulykkeliges skæbne: Han var faldet som offer for sine uhyre rigdomme. Venedig havde begæret dem og bemægtiget sig dem.

Jeg var en hel måned om at nå målet. Mens jeg arbejdede, og i de øjeblikke, trætheden overvældede mig, hørte jeg klangen af guld, skimtede jeg guld, blændedes jeg af diamanter … ja, vent blot! En nat stødte mit sløve stål mod træ. Jeg hvæssede min kårdespids og borede et hul i træet. For at komme til, måtte jeg krybe på maven som en slange og klæde mig nøgen og arbejde på muldvarpemaner ved at føre hænderne frem og benytte selve stenene som støttepunkt. Dagen før, jeg skulle stilles for mine dommere, ville jeg vove en sidste anstrengelse. Jeg trængte gennem træet – mit stål mødte ingen modstand bagved! Døm

om min forbavselse, da jeg så gennem hullet. Jeg befandt mig i panelet ind til en hule, hvor jeg i det svage lys skimtede en uhyre gulddynge! Dogen og en af Timandsrådet opholdt sig i den underjordiske hvælving. Jeg kunne høre deres stemmer. Af samtalen fremgik, at dér gemtes republikkens hemmelige skatkammer, dogernes gaver – det reservefond, som kaldtes Venedigs nødskilling, indkomsterne fra flådens togter. Jeg var frelst. Da fangevogteren kom, foreslog jeg ham at hjælpe mig til flugt, og selv drage bort med mig. Vi skulle så bortføre alt, hvad vi kunne bringe med. Han betænkte sig ikke. Han slog til. Et skib lå rede til at føre os til Orienten. Vi tog alle mulige forsigtighedsforanstaltninger. Bianca hjalp til at udføre alt, hvad jeg dikterede min sammensvorne. For ikke at vække mistanke, skulle Bianca først støde til os i Smyrna. I løbet af én nat blev hullet udvidet, og vi steg ned i Venedigs hemmelige skatkammer. Hvilken nat! Jeg så fulde fire tønder guld! I dette rum lå sølvet, ligeligt delt i to dynger med en gang i midten, så man kunne gå tværs igennem kammeret, hvor de skrå sølvbanker dækkede murene i fem fods højde. Jeg troede, fangevogteren var blevet gal, han sang, han sprang, han lo, han boltrede sig i guldet. Jeg truede med at vride halsen om på ham, hvis han spildte tiden eller gjorde støj. I sin henrykkelse så han ikke et bord fuldt af diamanter. Jeg kastede mig i en fart over det og fyldte min matrostrøje og mine bukselommer. Almægtige Gud! Jeg fik ikke tredjeparten med! Under dette bord lå guldbarrer. Jeg besvor min kammerat at fylde guld i lige så mange sække, vi kunne slæbe, og forklarede ham, at det var den eneste måde, vi kunne slippe for opdagelse i de fremmede lande. 'Perlerne, smykkerne, diamanterne, vil røbe os,' sagde jeg

til ham. Hvor glubende begærlige vi end var, kunne vi dog ikke tage mere end to tusinde pund guld med os – hvilket vi var seks gange om at slæbe fra fængslet til gondolen. De to gondolierer troede fuldt og fast, at de arbejdede for republikken. Ved daggry lettede vi anker. Men da vi kom i rum sø, og jeg ihukom natten og genkaldte mig alle de udståede sindsbevægelser, og da jeg i tankerne genså det umådelige skatkammer, hvor vi ifølge mit skøn efterlod tredive millioner i sølv, tyve millioner i guld, mange millioner i diamanter, perler og rubiner, kom der op i mig som en slags vanvid – jeg fik guldfeber. Vi kom til Smyrna, men udskibede os straks efter til Frankrig. Da vi steg i land på fransk grund, var Forsynet så nådig at skille mig af med min medskyldige. I det øjeblik tænkte jeg ikke over følgerne af dette skæbnens misgreb – jeg var kun glad over det. Vi havde været så komplet ødelagte, at vi sad sløvt hen uden at tale indbyrdes, kun afventende den stund, da vi i sikkerhed kunne hengive os af hjertens lyst til nydelsen. Det er ikke sært, at hovedet blev skørt på den karl! De skal erfare, hvordan Vorherre straffede mig! – Jeg følte mig ikke tilpas, før jeg havde solgt de to tredjedele af mine diamanter i London og Amsterdam og omsat mit guld i handelsværdier. I fem år holdt jeg mig skjult i Madrid. Så kom jeg i 1770 til Paris under spansk navn og indrettede mig på fyrstelig vis. Bianca var død! Midt i al nydelsens vellyst blev jeg slået med blindhed. Jeg tvivler ikke om, at denne svækkelse er følgen af mit fængselsophold – med mindre det var min evne til at se guld, som medførte misbrug af synskraften og forudbestemte mig til at blive blind. På dette tidspunkt elskede jeg en kvinde, som jeg havde knyttet min skæbne til. Jeg havde betroet hende hemmeligheden ved mit

navn, hun tilhørte en formående slægt, og jeg håbede alt af den gunst, som Ludvig den Femtende beviste mig. Jeg havde skænket min fortrolighed til denne kvinde, som var madame Dubarrys veninde. Hun rådede mig til at søge en berømt øjenlæge i London. Men efter nogle måneders ophold i denne by blev jeg forladt af hende midt i Hyde Park. Hun havde plyndret mig for hele min formue og efterladt mig aldeles hjælpeløs, for, da jeg var nødt til at skjule mit rette navn, der ville udlevere mig til Venedigs hævn, kunne jeg ikke anråbe nogen om hjælp – og jeg frygtede Venedig. Min svaghed blev udbyttet af de spioner, som denne kvinde omgav mig med. Jeg vil forskåne Dem for flere af mine eventyr, værdige en Gil Blas. Jeres revolution kom, jeg blev tvunget til at tage ophold i Quinze-Vingts-hospitalet, hvor dette fruentimmer anbragte mig, efter i to år at have holdt mig indespærret i Bicêtre som gal. Jeg har aldrig kunnet dræbe hende. Mit syn var slukt, og jeg var alt for fattig til at leje en bandit.

Hvis jeg i tide – før jeg mistede min fangevogter, Benedotto Carpi – havde udspurgt ham om mit fængsels beliggenhed, vilde jeg have kunnet genkende skatkammeret og vende tilbage til Venedig, da republikken blev styrtet af Napoleon. Lige meget – trods min blindhed – lad os rejse til Venedig! Jeg skal finde fængselsdøren. Jeg kan skimte guldet gennem murene, jeg kan lugte det under vandet, hvor det ligger begravet. For de omstændigheder, der har knust Venedigs magt, er af sådan art, at skattens hemmelighed har måttet dø med Vendramino. Han var Biancas broder, en doge, som, det håbede jeg, havde kunnet forsone mig med Timandsrådet. Jeg har sendt optegnelser til førstekonsulen – jeg har indledet underhandlinger med den

østrigske kejser – alle har de troet mig gal. Men kom, lad os tage til Venedig, lad os komme dertil som tiggere, vi vil vende tilbage som millionærer. Vi vil købe mine godser tilbage. De skal være min arving. De skal blive fyrste af Varese."

Fortumlet af denne fortrolighed, der i mine tanker antog formerne af et digt, og ved synet af dette hvide hoved og det sorte vand i Bastillens grave, der sov som vandet i Venedigs kanaler, svarede jeg ikke. Facino Cane troede uden tvivl, at jeg dømte ham som alle andre. Han gjorde en ringeagtende overbærende gestus, der udtrykte hele håbløshedens filosofi. Måske havde denne hans beretning sat ham tilbage til hans lykkeligste tid i Venedig. Han greb klarinetten og spillede en sørgmodig, venetiansk gondolsang, der erindrede ham om de tider, da han havde talent, da han var en forelsket adelsmand. Det var en sang, som mindede om *Ved Babylons floder med gråd vi sad*. Mine øjne fyldtes med tårer. Hvis nogle sene vandrere var kommet ned ad Boulevard Bourbon, ville de sikkert være standset og have lyttet til denne landsforvistes sidste bøn, den sidste klage over et forspildt navn, denne klage, hvori der blandede sig erindringen om Bianca. Men atter fik guldtørsten overhånd, og den skæbnesvangre lidenskab dræbte dette glimt af ungdom.

"Dette skatkammer," sagde han, "jeg ser det bestandig for mig, både vågen og i drømme, jeg går rundt derinde, diamanter oplyser natten for mig, den nat, hvori den sidste Facino Cane vanker om. Og min stamtavle går tilbage til Memmierne! Åh, Gud! Morderens straf begyndte tidligt! Ave Maria! ..."

Han læste nogle bønner, som jeg ikke hørte.

"Vi rejser til Venedig," sagde jeg, da han rejste sig.

"Så har jeg dog endelig truffet en mand!" råbte han, og hans ansigt glødede.

Jeg gav ham armen og førte ham bort. Ved Quinze-Vingts' port trykkede han min hånd. I samme øjeblik kom nogle af bryllupsgæsterne forbi, skrålende af fuld hals.

"Skal vi rejse i morgen?" spurgte oldingen.

"Så såre vi har nogle penge."

"Jamen vi kan gå til fods! Jeg vil bede om almisse! Jeg er kraftig – åh, man bliver ung, når man ser guld foran sig – – –"

Facino Cane døde om vinteren efter to måneders hentæring. Den arme mand havde pådraget sig en forkølelse.

Paris, marts 1836.

Breve til Louise

1

Frue!

Henry er ikke mit navn, det er min broders. Mit navn begynder rigtig nok med H; men lad det nu være Dem ubekendt, siden vi efter Deres ønske skal forblive ubekendte, men ikke fremmede, for hinanden.

For resten har De ret, det bør være således. De har ønsket det, og De kan stole på, at jeg samvittighedsfuldt skal adlyde Dem. Man taler friere til et menneske, man aldrig vil træffe på, end til sine venner, som man frygter for at gøre imod.

De vil måske blive den eneste, der erfarer noget om den uophørlige kamp, for hvilken jeg snart bukker under, træt, led og ked, som jeg er, af alt, træt af anstrengelser, der ingen virkelig belønning fører med sig, ked af at have ofret glæder for pligten, utrøstelig over at blive miskendt og stillet i et falsk lys af misundere, som jeg ikke kender, jeg, der ikke personlig har krænket noget menneske i verden. Hvad nytter det at være i mode, hædret, berømt for den, der ikke går ud af sin stue!

Den sjæl, der bøjer sig for alle et fortvivlet livs fordringer, et liv som en kunstner, der lever fra hånden og i munden, der søger at fylde det svælg, en ødelagt formue har skabt, og som uden tvivl dør den dag, han har nået sit mål, den sjæl er ikke mere; når man står i forbindelse med verden, er man afhængig af verdens love; de indeslutter en på alle sider.

Ingen er i besiddelse af den ægte romantiske følelse, som vort samfund gerne vil prale med. Talentet hånes nu som til alle tider.

Denne livslede, som jeg taler til Dem om, stammer hos de overlegne ånder fra selve verden. Som De siger, er min tid i det mindste helliget kunsten, denne anden religion; Deres tid opsluges af visitter.

Visitter! Hvad udbytte har De af det? I tolv år har en engel hver dag ranet to timer fra verden, fra sin familie, fra sine pligter, fra alle pariserlivets hæmmende forhold, for at tilbringe dem hos mig, uden at nogen anede noget om det. I tolv år! Hører De? Kunne jeg ønske, at denne ædle hengivenhed, som har reddet mig, atter skulle fornyes?

Jeg bukker under, fordi der ikke er mere af denne hellige kærlighed i mit liv; fordi jeg ikke mere hver dag kan håbe eller vente denne søde time; fordi, selv om jeg af nysgerrighed har hengivet mig til lidenskaber, er de udslukket som lygtemænd.

Derfor tror jeg ikke mere på noget, skønt jeg altid gerne ville tro, og det er derfor, at jeg opfordrer Dem til at forblive i Deres illusioner uden at gøre et skridt videre, da jeg ikke vover at stille Dem imellem disse berømmelige, i stilhed virkende undtagelser, som man så sjældent finder. Dernæst også fordi jeg har nogle venner – ikke mere end to eller tre – der stiller så ubetingede fordringer til mig, at jeg tror, de ville vredes, om de fik at vide, at jeg skrev til en ubekendt.

Det er så naturligt for digteren at indånde blomsterduften fra hele haven, og De indrømmer ikke en gang sjælen ubegrænset frihed! De vil have den ganske for Dem selv.

Tusinde venlige hilsener.

– Det var da mange grunde til ikke at sige Dem mit fornavn.

2

Frue!

Jeg er alt for beskæftiget i dette øjeblik til at kunne svare Dem på alt, hvad De har skrevet om; thi for at gøre dette ordentligt, måtte jeg gå langt tilbage i tiden for at meddele Dem enkeltheder af et liv, De ikke kender, og det er bedre at fortie dem end kun at fremstille dem delvis.

Dernæst, skal jeg tilstå Dem det? nærer jeg en stærk, for Dem krænkende mistanke, og vil dog ikke på nogen måde, at De, for at bringe den til at forsvinde, skal løfte det slør, bag hvilket De skjuler Dem. Flere gange har min barnlige lettroenhed været sat på prøve, og De har vist lagt mærke til, at mistilliden hos dyrene står i nøje forhold til deres svaghed.

De sender Deres breve til mig til Rue Cassini, hvor jeg ikke bor; De gør en lang omvej for at nå til Chaillot, hvor jeg bor. Giv mig ikke nogen titel, det ville blive alt for vidtløftigt at sige Dem hvorfor. Jeg er i det mindste i tre måneder fordømt til ikke at forlade mit arbejdsværelse, og al brevveksling bliver besørget i den tid, jeg skulle bruge til søvnen. Jeg siger Dem ikke dette for at tillægge mine breve nogen værdi, men for at give Dem et lille begreb om den måde, jeg lever på. Er det ikke klart, at det kun bør være de sande, varige venskaber, der har krav på, hvad jeg skriver? Min moder og min søster har givet afkald på mine breve.

Imidlertid skriver jeg dog undertiden, ligesom en stakkels soldat undertiden overskrider sin instruks, ikke vender tilbage til sin kaserne og får sin straf den næste dag. De taler til mig om

en hengivenhed, der ikke er af denne verden, og hvilket hjerte skulle ikke føle sig rørt ved dette ord; men når De tænker Dem, at det hjerte, til hvem dette ord er henvendt, er et af dem, der føler mest trang til at elske, og som er fordømt til ensomhed, til uophørligt arbejde, nej! De vil aldrig kunne ane dets gærende uro, hvor rigt på forståelse end Deres hjerte er! Har jeg ikke set venskaber opstå og kølnes, hengivenhed svinde bort? Den sande hengivenhed er afmægtig; de varige venskaber er ikke fri for skinsyge. Jeg lever et sælsomt liv; men det ubarmhjertige arbejde melder sig og afbryder mig.

Vær overbevist om, at alt det gode, de forudsætter hos mig, er bedre endnu; at den i ord udtrykte poesi står under tankens poesi, at min hengivenhed er ubegrænset, at mine følelser er som kvindens; jeg har intet af mandens natur uden hans energi. Men det gode, der kan være hos mig, kvæles af det evige arbejdsmenneske; fordringsfuldhed er ikke min natur, lige så lidt som den ydre hårdhed, hvortil nødvendigheden tvinger mig; jeg er fuld af modsætninger, fordi alt er gået mig imod.

Sig alt, hvad De finder for godt, om *hertuginden af Langeais*. Deres bemærkninger falder ikke på mig, men på en, De burde kende, en berømt verdensdame, der har bifaldet alt, gennemgået og rettet alt som en kongelig censor, og hos hvem den hertugelige myndighed er ubestridelig. Under hendes beskyttelse er jeg rolig.

Frue!
Der er uundgåelige ting, på hvilke De ikke tænker, og på hvilke for øvrigt ingen kvinde tænker. Jeg er slet og ret en mand, der arbejder på akkord, atten timer af fire og tyve; jeg er nødt til det, min tid tilhører ikke mig selv. Hvor meget jeg end tørster efter deltagelse, er jeg, som en soldat på slagmarken, tvunget til at gå fremad og slås; jeg kan hverken skrive til mine kæreste eller svare mine venner. De to breve, som De har modtaget, har jeg i hast dikteret under mine måltider. For mig er venskabet uadskilleligt fra opofrende hengivenhed, det må komme, når man kalder.

Jeg bor i en del af Paris, der er meget fjern fra det sted, hvortil de adresserer Deres breve; De ser altså, at min oprigtighed var en følge af nødvendighed. På den klippe, der adskiller mig fra verden, er der strandet mangt et skrøbeligt og ømt venskab, der ubesindigt, uden overvejelse gav sig hen; kun de, der har kendt mig, og som har forstået min ganske særegne stilling, er forblevet mig tro.

Netop fordi jeg har været vidne til disse strandinger, advarer jeg Dem for dette skær, siger Dem, at der er en afgrund eller en mur af granit dér, og at man må have vinger for at komme over den. Bevar Deres illusioner, hvis De har nogle tilbage; her er kun skuffelser og krænkelser, som De ikke frivilligt skal søge. Jeg har tvangsarbejderens hele egenkærlighed. Jeg er ligesom galejslaven lænket til en kugle, og jeg har ingen fil; der gives intet værktøj, der kan sønderbryde den æresfølelse, der holder

mig bundet. Jeg er og bliver i mit arbejdsværelse, ligesom et fartøj, der sidder fast i isen.

Modtag min tak for den gode mening, De har om mig, jeg tror, at jeg fortjener den. Jeg trykker den hånd, de rækker mig, men da jeg ved, at jeg ikke kan gøre et skridt uden for mit fængsel, at jeg er fordømt til den ufrivillige uartighed at måtte være stum, så lad mig gøre mit sisyfosarbejde i mit kloster, og tro blot, at hvis jeg var fri, ville jeg ikke handle således. For at komme til en fange i hans celle må der en hengivenhed til, som ikke er af denne verden, husk på det! Det er netop, fordi jeg en gang har mødt den i fuldeste mål, at jeg ikke tror mere på den.

Tro De kun, frue, på talentet hos manden, men tro ikke, at manden personlig er i højde med talentet; hvor det er tilfældet, er det en undtagelse.

Jeg har aldrig med min gode vilje voldet noget menneske sorg; brænd derfor mit sidste brev og lad, som om det ikke var skrevet. Ved at erfare Deres lidelser, har jeg glemt mine egne krænkede følelser. De vil aldrig lære mig at kende, når vi forbliver inden for de grænser, De har rejst imellem os.

Da jeg arbejder næsten atten timer om dagen, er det mig ofte umuligt at skrive et brev. De ser det af den forsinkelse, om dette svar vidner om. Ærlig talt, hvad ved De om mig? Næsten intet, thi for at kende mig, må man omgås mig, omgås mig længe. Hvorledes kan jeg kende Dem af Deres breve, hvor fortrolige de end er? Kunne de meddele mig disse småting fra det daglige liv, fra øjeblikket, disse ubetydeligheder, der udgør livet, og som bestemmer, om vi elske eller ikke elske? De ved intet og får aldrig noget at vide om min daglige kamp, denne uophørlige krig. De dadler mig dér, hvor jeg føler mig stor. I den tvungne uvidenhed, hvori vi lever, tager De hvert øjeblik fejl af mig, og jeg af Dem.

Venskab er mere end kærlighed; for i mine øjne er det den højeste grad af kærlighed, ro og tryghed i lykken.

De har sagt til mig: Elsk mig, som man elsker Gud! Men har de tænkt nøje over, hvad de dér har sagt? Det er kun dem, der ser Gud, der elsker ham. Hele *Séraphita* er et bevis på dette. Men for øvrigt, på hvad grunder sig vor religiøse tro? På følelsen af det uendelige, som er i os, som vidner for os om en anden natur, som fører os gennem strenge bevisførelser til religionen, til håbet.

Mellem mand og kvinde kan dette grundlag for følelsen kun blive til ved et fortroligt bekendtskab uden fortielse; man må indpræge sig i hinandens hjerter ved alle midler, og, tro mig, der er noget dialektisk ved kærlighed. Fra at være nydelse bliver den noget sjæleligt, ligesom det sjælelige atter bliver nydelse; hvilken vej den end går, bliver resultatet den inderlige forbindelse, som De kalder venskab. Den hengivenhed, der gør to mennesker til et, visheden om, at man opvækker den, følelsen af, at man yder den, disse herlige vidnesbyrd om venskab må have en kilde.

Se det er, hvad jeg med et ord udtrykte, da jeg sagde Dem, at følelserne er ubetingede; de er alt eller intet, de er uendelige, uden grænser, og De vil sætte grænser for Deres, og De vil have, at inden for dette aflukke skal uendeligheden være. Nuvel! Skal jeg skjule mine tanker for Dem? Ville det være rigtigt? Følelsen for det store er for stærkt udviklet hos mig, til at jeg ikke skulle finde dette småt.

De spørger mig, hvilket kvindehjerte, der har indgivet mig, hvad De har læst.

Tror De, at jeg, hvis jeg havde ejet dette kvindehjerte, havde stillet det til skue for publikum på et bogmarked? Nej! det er undfanget i mig selv, og hvis De billiger det, bør De tro, at jeg taler sandt, når jeg siger Dem disse ord, der hverken er hårde eller bitre, men det rolige udtryk for den situation, i hvilken De hensætter os.

Mine bekymringer hører ikke op, forretninger forsinker min afrejse, jeg ved ikke, om den vil finde sted. Arbejde og bestandig arbejde! Det er ligesom havet for sømanden, og ligesom sømanden er jeg ene! Således er mit liv. Man har lov til at

knurre, når der falder en dråbe fersk vand fra himlen, og den falder langt fra en.

Tilgiv mig, hvad jeg har at sige Dem, men det er lige så umuligt at hindre visse tanker fra at opstå i sjælen, som det er umuligt at undlade at indånde luften for at leve. Et tilfælde ville, at jeg kunne få at vide, hvem De er, og jeg har nægtet mig det. Jeg har i mit hele liv ikke udført noget så ridderligt! Jeg fandt dette større end at vove sit liv for et par minutters samtale. Men hvad der må forundre Dem endnu mere, det er, at jeg kan få det at vide til enhver tid, hvad øjeblik jeg vil, og at jeg nægter mig selv at få det at vide, fordi De vil, at jeg skal være uvidende om det. For mig er dette forhold uudholdeligt; jeg må opbyde hele min karakterstyrke for at kunne adlyde; men kampen står i forhold til selve denne styrke, og De må kunne forstå, hvilken kval De har indviet mig til, når De indrømmer, at nysgerrighed nødvendigvis følger med en levende indbildningskraft.

Jeg vil ikke blande mig i Deres personlige anskuelser, men jeg vil sige Dem mine. Udvekslingen af følelser og tanker synes mig umulig mellem to ubekendte. Der er en slags bedrag i det, der midt under søde, milde tanker afføder mistillid; der er kun liden værdighed, liden ædel højhed i det; jeg har aldrig kunnet lide det, skønt jeg hverken har ret til at modtage eller give. Kort sagt, hvad enten det nu er en god eller slet følelse, har jeg den, og min sjæl føler sig såret.

Alt dette er faldet mig ind ved at betragte Deres tuschtegning og ved at sysle med en gave til Dem, en gave, der er kostbar i deres øjne, der elsker mig, og med hvilken jeg er karrig; som jeg nægter enhver, der ikke har stået mit hjerte nær eller har ydet

mig tjenester: en ting, der kun har værdi for et venskab mellem hjerte og hjerte. Da den skal indbindes, og De først kan få denne lille genstand i overmorgen, kan De endnu berøve min gave al bitterhed Note 1).

Tro ikke, at min bøn med nødvendighed fører til, at vi ses, at jeg ønsker at blive indført hos Dem. Nej, den dybeste hemmelighed er en af disse yndlingstanker, som følsomme sjæle kæler for; men det hemmelige er ikke det ubekendte. Det hemmelige er asylet for alle dem, som offentligheden stiller til skue. Jeg har altid tænkt, at alt er muligt og sikkert i ly af det hemmelige. Sig derfor kun, at hvad jeg sender Dem, har de købt, som man køber et maleri. Sig, at De vidste at min boghandler gav sig af med den slags handel, og jeg skal sørge for, at han ikke modsiger Dem. Så meget er dog vist, at han aldrig får noget at sælge, for retten til dét giver jeg ham aldrig; i denne henseende er jeg meget bestemt. Jeg har i dette punkt givet fyrst Metternich afslag, hvor smigrende hans bøn end var. Hvad mit navn angår, da jeg kun har et, så følger deraf, at jeg intet navn har, da det tilhører alle mine venner. Jeg hedder Honoré; men mennesker, der sætter pris på et af disse kærlighedens forbehold, som jeg finder så smukke, som ligger så nær for hjertets barnlighed, sådanne mennesker skaber selv et navn efter deres eget hoved; men det hører til disse små venskabsytringer, der ikke kunne fremkomme, hvor alt adskiller dér, hvor alt burde forene.

Mit liv er til visse alt for tungt til nogen sinde at forenes med et følsomt hjerte. Nær ikke noget venskab for mig, jeg forlanger for meget. Som alle de, der kæmper, lider og arbejder, er jeg fordringsfuld, mistroisk, egensindig og lunefuld. Og De ville

sikkert aldeles ikke kunne rette Dem efter mine luner, der, tro mig, er meget logiske tanker og alt andet end fantastiske; for, hvad der synes luner for mennesker uden hjerte, har altid i mine øjne været hjertets sande fornuft. Hvis jeg var kvinde, skulle jeg visselig ikke have elsket noget højere end en sjæl, der skjuler sig som brønden i ørkenen, og som man ikke opdager, før man lige over sig har den stjerne, der viser den vansmægtende araber vejen. Men hvilken sjælsstorhed kræves ikke til dette!

Lad mig sige Dem en af mine egenheder. Skriv aldrig til nogen, De elsker, uden at lægge Deres brev i en konvolut, for der er noget for hjertet krænkende i at vide, at en elsket skrift er i berøring med tre-fire personers fingre. Sæt altid et hegn om Deres tanker og Deres sjæl, som brevet omslutter.

Og nu farvel. Vær lykkelig! Jeg for min part tager atter åget på, som hesten, der går rundt i møllen.

Note 1:

Det drejede sig her om det selvskrevne manuskript til et af hans arbejder. Udg.anm.

Der gives højsindede sjæle, mod hvem man kan tillade sig alt, og De er i den henseende heldigt stillet; for mandens talent, som jeg for resten ikke tillægger mig, står ikke altid i overensstemmelse med karakteren. Flasken svarer ofte ikke til eliksiren, den indeholder. Vær ubekymret så vel for Deres veninde, som for Dem selv. Sløret, så vel som den, det skjuler, De, så vel som hun, alt er gennemtrængeligt, og intet skal blive gennemtrængt. Jeg kan, om De ønsker det, sende Dem bevis for, at jeg kan få alt at vide, og at jeg intet ved. Hvad enten De selv skriver til mig eller bruger en andens hånd for at skrive til mig, så er det umuligt, at nogen som helst skulle erfare noget som helst om Dem. Den største sikkerhed for, at jeg holder det løfte, De har affordret mig, ligger i den angst, som De ytrer lige over for mig, og i den mistillid, som jeg ikke forstår.

De bekræfter dog alt, hvad jeg sagde Dem om begrænsningen af følelserne, som ikke tåler nogen sådan, og jeg for min part ved i forvejen, hvor sjælden poesien, som alle tørster efter, er i vor flove tidsalder.

De forstår let, at hvad vi har tænkt, ikke tilhører os selv. Jeg sender Dem, hvad der tilkommer Dem fra den dag, da jeg gennem tågen troede at bemærke noget varmt og lysende hos Dem. Strø mellem disse i arbejdsværelset medtagne blade, der bærer præg af arbejdet, noget vellugtende pulver for at give Dem duft; De skal have, hvad jeg kun helliger til hjerter, som jeg ejer helt, og af Dem kender jeg næppe fire; gem dem, hvorledes det så end går med os selv, og måske ville de blive en vemodig

erindring; thi jeg bukker under for arbejdet, af mangel på ro, for tusinde materielle kedsommeligheder, som fortærer mig, og i særdeleshed for en længsel, som intet kan stille. Den tillid, som De har forlangt af mig med hensyn til Dem, forlanger jeg også af Dem lige over for mig, for jeg gentager det, vær ubekymret. Gud er ikke mere sikker på sig selv, end jeg er på mig, over for dette løfte. Som visse eder, jeg aflægger, er dette også en arabisk pagt. Lov mig, hvorledes vort forhold end måtte blive, De dog vil bevare vor forbindelse i tavshed, hvor lidet kompromitterende den end kan være, at hvad der end måtte komme, skal det være, som om den aldrig havde været.

Jeg kom til at smile ved Deres ord "umuligt", idet jeg tænkte på vingerne, der skulle hæve os op over det hele; men når jeg får Deres svar, skal jeg sige Dem mere om det, for læg vel mærke til, at jeg stoler meget mere på Dem, end De på mig.

Nu skal De høre en hændelse, som jeg slet ingen del har i: De sendte Deres første brev til min boghandler, som læste, hvad der stod i seglet. Han leverede mig det i nærværelse af flere andre og lo på den måde, som et sådant menneske ler, og jeg så, at man kunne læse navnet Louise. Men da man spurgte mig om, hvem det var, svarede jeg, at det var et af disse hundrede narrerier, der hændte mig hvert år, og alt tog sig meget naturligt ud ved min lille list.

Jeg tror ikke, at Deres uforsigtighed vil have videre følger. Mit liv er så bevæget, at denne slags lette eventyr ikke mangler.

Tak for Deres venlige følelser; som De ser, har jeg endnu, trods alt, megen tillid til Dem.

Se nu, kære Louise, hvad disse venskaber uden næring fører til: ikke et ord, ikke en lille kvist, på hvilken den smukke blå fugl, man kalder håbet, kan sætte sig! De lader mig være ene og bekymret! De ved intet om dette hjerte, i hvilket De har begæret en plads; De bringer det i heftigt oprør og gyder intet i det for at dæmpe dets uro!

Hvor er De? Hvis De har forladt Paris, burde jeg dog vide det. Optaget af besværlige forretninger og forøget arbejde, stjæler jeg nogle minutter for at beklage mig. Men De aner ikke alle de timer, jeg har tilbragt "under disse træer", beskæftiget med at drømme, med forsøg på at forfriske den trætte sjæl, med at udkaste tusinde planer, med at spejde efter en verden af muligheder! Hvorfor, ved hvilken uheldig skæbne er De fordømt til aldrig at kende det gode hos mig, og hvorfor skal De kun kende udbrud af tvivl, frygt og sorg? Er De syg? Lider De? Hvad skal jeg tænke? Hvad skal jeg tro? Enten tro Dem glemsom eller syg, hvilket valg!

Jeg arbejder uafbrudt, uden ophold; jeg har kun nogle minutter til overs om dagen, og De vil aldrig kunne fatte, hvor megen kærlighed dette brev indeslutter. Der er angstfulde sukke, der taber sig midt i Paris' tummel. Jeg ved intet om Dem. Hvis jeg havde noget at betro Dem, som ikke lod sig skrive! Hvad skulle jeg så gøre? Tie! Jeg vil dog trøste mig med at tro, at De i det mindste ikke er lidende.

Jeg var uvidende om Deres sorger, og De om mine. Slaget har været så heftigt for mig, at fortvivlelsen har bemægtiget sig mig. Jeg vil ikke meddele Dem, hvad der ville blive en anledning til sorg for Dem, nej, jeg vil tie med årsagen til min tavshed. Der er øjeblikke i livet, hvor ulykken er fuldstændig, hvor modløshed og tvivl har sådan overhånd, at man ikke mere bukker sig for at gribe efter redningsplanken. Så vidt er jeg kommet; skal jog atter vågne til liv? Jeg ved det ikke. Hvad jeg sikkert ved, det er, at når man er ulykkelig, overvældes man af alt.

Jeg vil ønske, at når De modtager disse få linjer, hvis bitterhed hidrører fra mig og ikke fra Dem, Himlens engle da må have fjernet enhver sorg fra Dem, at Deres barn må være rask, at hver lidelse må være forsvundet. Endelig vil jeg ønske, at De vidste, hvor det hjerte, som De har betroet noget af Dem selv, er frit for alt det slette, som De tillægger det, og med hvilken varme det ønsker, at alt måtte bidrage til Deres lykke her i livet. Vær overbevist om, at det ikke er ord, men en sand følelse, som jeg ville ønske, at dette brev bestandig kunne vidne om.

Jeg selv synker atter tilbage i mine sorger. Vær lykkelig!

Dette billede rører mig alt for meget, til at jeg kan have nogen mening om det; man kan ikke bedømme det, der behager en; men for et kunstnerøje er dette udkast nydeligt og fint tegnet. De har ret i Deres bemærkning; men det ejendommelige hos Séraphitus, det vil sige hos væsenet med de to naturer, hos englen, er legemet; hovedet har ikke stort at sige som karaktermærke. Hvis De vil se det i hele sin skikkelse, må De gå hen i hr. A.s atelier, forlange at se hans Madonna, og dvæle noget ved englen til højre, det er Séraphita.

Er det Deres portræt? Jeg tror det. Men jeg troede det ikke, før jeg så det. Da jeg skrev til Dem, var jeg, som jeg endnu bestandig er, tynget af heftige sorger, som tilintetgør mit liv, sorger, som jeg ikke kan meddele Dem, fordi der til slige fortrolige meddelelser kræves et hjerte, der ganske tilhører en; en søster, der skulle være mere end en søster, og hvor er dog Deres mangel på tillid nedslående! ... En for hele verden ukendt hengivenhed, i hvis hemmelighed ingen var indviet, er en af mine drømme; og De har et hjerte lige så rigt på indbildningskraft, som min indbildningskraft er rig på hjerte. Dette åsyn, der en nat bøjede sig over mig, og som flygtede bort, har forårsaget, jeg ved ikke selv, hvilken urolig nysgerrighed hos mig, ligesom hos barnet, der hellere vil brække sit legetøj itu end ikke at kunne forklare sig det. Jeg er et stort barn, og jeg vil altid være alt for ungdommelig, alt for godtroende, alt for let at bedrage. Hvis jeg havde vished for, at

ingen af mine tanker bedrog mig, skulle De se mig lydig og uden at gøre opstand.

Der har måttet fem års krænkelser til, for at min bløde natur kunne skilles fra en jernnatur. En indtagende kvinde, den hertuginde, om hvem jeg har talt til Dem, og som kom til mig under et inkognito, hvilket jeg må yde hende den retfærdighed at sige, at hun opgav den dag, jeg bad hende om det – jeg siger ikke dette, for at bringe Dem til at stå fra Deres forsæt! – nu vel, denne forbindelse, der, vær vis på det, hvad man end kan sige om den, ved denne kvindes fasthed er forblevet inden for tilladelige grænser, har været en af mit livs største sorger; de hemmelige ulykker ved min nuværende stilling, hidrører fra, at jeg ofrede hende alt, opfyldte indtil det mindste af hendes ønsker; hun har aldrig anet noget. Man må tilgive den sårede mand, at han frygter for flere sår.

De taler til mig om skatte; ak, vidste De alle dem, jeg har ødet på tåbelige forhåbninger? Kun jeg alene kender det forfærdelige i *Hertuginden af Langeais*. Imidlertid har Deres brev dæmpet min pirrelighed, men uden at ophæve årsagen til den; thi for mig er uvisheden om de allernødvendigste adkomster til hengivenhed en af de største pinsler, der kan pålægges mig, og hvis De kendte mig, ville De have samvittighedsnag ved kun at vise mig en hengivenhed, der er af en sådan natur, at den bringer mig til som løven at fare om i buret.

Deres sidste brev var sjælfuldt og åndrigt; De har befriet mig fra angeren over at have bedrøvet Dem, eftersom Deres hjerte åbenbarede sig i det. Kan De forhindre en digter fra at tænke sig Dem ung, smuk og åndfuld? Når man så heftigt har higet efter alt, hvad der findes af ømhed hos en kvinde, er det da ikke

naturligt at tro på det, når drømmen viser sig i selve det øjeblik, da man er træt af livet og hellere vil vælge dødens hvile end evigt arbejde?

Men min drøm er aldrig blevet virkeliggjort; jeg har erfaret, at alle kvinder ønsker, at deres kærlighed skal være kendt. De betragter det enten som en hæder, eller som et offer mere. Jeg for min part ønsker en kærlighed, der skulle være en hemmelighed mellem kun to væsener, evig ukendt, skjult som den gerriges skat; men det synes, som om denne himmelske poesi er umulig.

Der var mange ting, jeg ønskede at få at vide af Dem, men jeg ved ikke, hvorledes jeg skal spørge Dem om dem. De forekommer mig så optaget; De kunne blive vred over mine spørgsmål. Og dog, bør man ikke for til fulde at hengive sig kende hinandens sympatier, at man ikke gensidig skal såre hinanden? Jeg har den største agtelse for helstøbte karakterer, og alle halvheder piner mig, såvel fysisk som moralsk.

De spørger mig om mit helbred; det er meget ødelagt ved mine sidste arbejder, og lykken er det eneste lægemiddel. Ulykkeligvis har jeg kun udsigt til endnu vanskeligere arbejder end alle de foregående; jeg er fordømt til tre eller fire års vedholdende arbejde, tolv til femten timer om dagen, og jeg gyser ved at tænke på alt, hvad jeg svigter ved at skrive til Dem. Jeg må også se at flygte bort til en eller anden krog for at trække mig ud af alle mine fremtidige og påbegyndte arbejder. Kun jeg alene ved, hvilket oprør en vis tanke bringer i min sjæl.

Tak og atter tak for Deres sidste brev! Jeg ønsker endnu mere, jeg taler her som barnet, men De har mit ord; gid jeg ejede en tryllekraft fra "Tusind og en nat".

Farvel! Klokken er to om morgenen; kunstneren må vende tilbage til sin elendighed.

Jeger udmattet af arbejde; jeg har ligget til sengs i hele seks dage for at sove og hvile mig! Og dog, jeg må op at arbejde; for jeg må endnu slutte to bind, som jeg har forpligtet mig ved kontrakt til at levere; den sidste af alle, men den afskyeligste, eftersom man benytter den som et våben til at pine mig. Jeg har næppe tid og kraft til at sende Dem alle mit hjertes bedste hilsener.

11

De har måttet kunne gætte, at jeg var syg. Lægen råber på, at jeg skal opholde mig i min fødeegn og indånde dens luft, at jeg skal bo en måned i Touraine; jeg skal nok tage der hen, når jeg kan.

Deres sidste brev har gjort mig ondt. Syge folk er mere pirrelige end raske. Jeg har tænkt, at jeg havde ret i kun at tro på følelserne i deres ubetingethed; hvis de ikke er ubegrænsede, hvad er de da?

Jeg har været lidende de elleve timer af tolv; jeg blev nødt til at overgive mig. Når jeg er syg, er det, som jeg ikke mere er til.

Tusinde ømme hilsener.

Jeg har været bortrejst; jeg skrev til Dem fra Chantilly, jeg kom tilbage i morges, og klokken fire læste jeg med denne fuldstændige hengivelse, der er så sjælden her i livet, med henrykkelse de smukke og varme linjer, som De har sendt mig; her indåndede jeg den luft, som lægen har forordnet mig at indånde for atter at genvinde brugen af mine kræfter. I sådanne øjeblikke er man mindre stærk; Deres brev kom, jeg læste det med den beslutning ydmygt at føje mig efter Deres vilje.

Lad det være så! De må selv forsvare, om jeg sender Himlen mine fortvivlede ønsker. Det var imidlertid også på et barns vegne, hos hvem man har miskendt den reneste af alle lidenskaber, netop den, som De forlanger. De pålægger mig hårde livsbetingelser; nu vel! det lidet, De giver, er dog mere end intet. Jeg vil elske denne lille plads, De så gerne giver mig, ved at tænke på de rigdomme, De der har nedgravet, og den trøst, De der har gemt.

Og dog, hvor meget har jeg ikke at sige Dem! De ved alt, hvad der angår mig, og jeg ved intet om Dem; når De ville sige mig alt, hvad der vedkommer Dem, at jeg kunne være en ven for Dem, ville det da ikke være at kende Dem? Jeg nægter jo ikke at adlyde Dem; men min klartseende ånd opdager hvert øjeblik fortielser, der sårer hjertet. Hvis De kendte alt det ridderlige i min hengivenhed, ville De ikke så fortvivlet nægte, hvad jeg beder Dem om. For det første forlanger jeg hverken at se Dem eller gøre Deres bekendtskab; jeg spørger kun om, hvorledes vi kunne være venner uden det. Jeg er fuld af tro på miraklet, og

da De har lovet det, er det Dem, der må virkeliggøre det. Tænk vel på, at De måske aldrig vil træffe så sympatetiske egenskaber, et hjerte så barnligt og så tillidsfuldt, en sjæl så lidt lig andre mænds, hvad De end siger.

Hvis De vidste, hvor stor min skarpsindighedsevne er i forhold til de få vink, De giver, ville De skatte min troskab over for de vedtagne bestemmelser.

De kender virkelig næsten intet til mig, mærker jeg; De har ikke læst *Le Lys dans la Vallée*, der er genstand for en ærgerlig proces. De skriver til mig på engelsk; efter hvad jeg kan forstå, kender De kun få af mine skrifter. Hvis De vidste, hvorledes – ligesom når De ville søge efter Deres venner eller fjender – disse småting kunne lede mig til Dem, ville De i det mindste være rørt over min tilbageholdenhed, og De ville kunne forstå, hvad jeg ønsker. Jeg ønsker at knytte et bånd, have fodfæste på en smule strandbred. Lad den være så øde, som De vil, men lad mig ikke svæve mellem himmel og jord uden at støtte mig til noget som helst. Hvad svarer De til det?

Jeg overgiver mig på nåde og unåde; jeg vil hverken bedrøve eller mishage Dem, og jeg vil gøre, som De ønsker; men De må have lidt overbærenhed med den, De har indespærret i mørket.

Der er virkelig kun få kunstværker, der kunne røre mig så meget som denne akvarel. Jeg ville ønske, at jeg vidste, om det er Dem, der har komponeret den. Jeg for min del finder den herlig. Jeg må sige Dem, at med undtagelse af højene i baggrunden er der i Touraine et lignende allerhelligste, hvor jeg har tilbragt de højtideligste timer af mit sjæleliv; der har jeg skrevet *Louis Lambert*, gjort udkast til *Séraphita*, fattet planen til *Père Goriot*, atter samlet mod til min forfærdelige kamp for det materielle velvære. Dette billede har for mig en uskattérlig værdi; jeg sætter det over mange mesterværker og er Dem hjertelig forbunden for det. De har et stort talent.

Det bliver stadig værre og værre med mig, og mine forretninger, der syntes at have gode udsigter, indvikles således, at jeg er nær ved at miste forstanden. I de tunge øjeblikke søger jeg at trøste mig ved at betragte Deres billede.

Tusinde hjertelige hilsener.

14

I det øjeblik Deres brev kom, blev jeg anholdt og ført i fængsel for seks dage, på grund af forsømmelser som nationalgardist. Jeg fik netop Deres brev læst; det vil falde mig vanskeligt her at svare på det, for jeg er nødt til skriftligt at underhandle om de vanskeligste sager af den mest tvingende nødvendighed, der vedrører min proces, i hvilken der skal afsiges dom på fredag.

Jeg kommer ikke ud herfra før førstkommende tirsdag. Dette fængsel er forpestet! Alle fangerne er i et fælles værelse; jeg sidder i en krog, her er ingen varme, og det er meget koldt; desuden er her en ulidelig støj, for alle de, der er her, er kun arbejdere og udannede folk. Jeg er nødt til i dette øjeblik at forlade Dem for at skrive nogle andre uopsættelige breve. Jeg har kun skrevet disse linjer for at skåne Dem for al bekymring.

Deres blomster fylder mit fængsel med vellugt; jeg kan ikke sige Dem, hvilken glæde de volder mig!

Men kære, elskelige Louise, hvad er denne søde gave i sammenligning med de ord, der ledsagede den. Alle mit hjertes strenge svarer Dem, for De har bragt så mange af dem til at klinge med deres trods ulykken stadig unge toner.

Jeg har det lidt bedre, takket være protektion og penge; jeg er i et værelse, hvor jeg kan se den blå himmel, jeg har ild i kakkelovnen (jeg var nær ved at dø af kulde), og jeg kan nu arbejde mere bekvemt.

De, hvis hjerter ikke er blevet bitre af ulykken, gengælder kærlighed med kærlighed; men når det er mennesker, der er i besiddelse af ånd eller talent, eller både talent og ånd, da har disse de rigeste og varmeste hjerter. Deres buket bærer tydeligt præg af dette.

Når De kommer mig så øm, så god, så kærlig, så uforbeholden i møde, så jeg tror, at De ganske tilhører mig, da forekommer det mig, at jeg kender Dem, og jeg kan adlyde Dem i alt; men når De er anderledes, da bliver jeg ond.

Hvorfor? Jeg ved det ikke. Jeg taler om alt dette til Dem, ligesom et barn taler til sin moder.

Jeg kan kun bevæge mig i et værelse, der er ti til tolv fod i længden og seks i bredden; men jeg arbejder her som hjemme atten timer i døgnet. Hvad har det at sige, hvor man er, når livet ikke leves på stedet, men i tankens verden!

De tillader jo nok, at jeg trykker Deres hånd, ikke sandt?

Hvilke spørgsmål har jeg ikke besvaret?

Kære!
Når De om nogle få dage læser slutningen af det arbejde, hvis begyndelse De har, vil De kunne forstå, at jeg kun kan skrive nogle få ord til Dem, i hvilke der indeholdes lige så megen tak, som der var elskværdighed i de sidste ord af Deres forrige brev. Jeg drukner i arbejde, jeg lever som en vanvittig, jeg hverken spiser eller drikker, men er altid beskæftiget med at file og polere den hvide, skønne statue, som, når den engang bliver færdig, vil tillade mig at dø rolig, om Gud vil, for jeg er træt af livet.

Tilgiv denne klage; De ville kunne forstå den, hvis De kendte min lange lidelseshistorie.

Tusind tak for alle Deres blomster, så vel for hjertets som for roserne. Tro ikke, at jeg er ufølsom; jeg er ulykkelig og så optaget, at jeg ikke har en time til overs til mig selv; det er den sørgelige sandhed.

Tak kære! Deres blomster har atter hævet mit mod lidt; for på min navnedag var jeg nødt til at arbejde mere end nogen anden dag; jeg blev først færdig om torsdagen. Jeg sender Dem kun dette par linjer for at takke Dem, jeg skal skrive mere omstændeligt til Dem inden Deres afrejse. Tænk på mig den 20., det er min fødselsdag. Hvad vil De have, jeg skal gøre? Jeg har kun det ene navn, giv mig et andet.

Ja ganske vist; jeg er kommet Dem meget kærligt i møde. Jeg lever og ånder i duften af Deres blomster; De skal få "*Le Lys*" før nogen anden, måske kan De få den med på landet, for jeg håber at slutte den den 25. Hvilket værk! Hvor mange ødelagte nætter! Af dem er der vist nok et par hundrede. Intet kan erstatte dem uden Deres blomster og den beundringsværdige gave, som De har ladet følge med.

18

Nu er jeg fri, men dog mere bundet end nogen sinde; thi for at redde min boghandler fra den sikre ødelæggelse, må jeg være færdig med den bog, hvis halve del De har læst, om fem dage, og dertil kræves, at jeg arbejder nat og bag, det vil sige, at jeg våger fem nætter i træk! Således har mit liv været i de sidste otte år. Dertil kommer, at de pinligste forretninger ikke lader mig have nogen ro; jeg må skaffe store summer til veje for at opfylde de sidste af mine forpligtelser, og pengesager er ubarmhjertige, de venter ikke, de befaler, de tvinger. Før om nogle måneder er jeg ikke min egen herre; indtil den tid hører de, der holder af mig, intet fra mig. Jeg er som en hjort, der i dødskampen omringes af gøende hunde.

Deres roser har blomstret i mit afskyelige fængsel. Lige så mange kærlige hilsener til Dem, som der var duftende roser.

19

Cara,

Processen er vundet! Pressen, fjenderne, litteraturen, alt havde rejst sig imod mig. Aldrig nogen sinde har man sammenhobet så megen bagtalelse, så mange lave beskyldninger mod en mand. Rasende over det held, jeg ingenlunde har tiltryglet mig, irriterede over at vide, at min karakter er ædel og redelig, har de alle gjort forsøg på at formørke og ødelægge en mands sjæl, hjerte og liv, en mand, som så ned på deres angreb med en kongelig foragt. Derfor var mit forsvar blevet til en nødvendighed over for et sådant overmål af nederdrægtighed. Et brøl har været uundgåeligt for at bringe alle disse frøer til tavshed.

Jeg håber, at De forstår min tavshed; jeg har måttet være på færde, arbejde; det er sandhed, at jeg i fjorten dage kun har sovet tredive timer, og jeg mangler endnu de sidste hundrede sider af "*Le Lys*", som jeg vil have skal udkomme tirsdag eller onsdag, den 8. juni. Hvis De ikke er i Paris, så skynd Dem, så snart De har fået dette brev, at forlange den hos Werdet, Rue de Seine nr. 49; for min boghandler har bedt mig indstændigt om ikke at beholde et eneste eksemplar til mine venner, da han kan behøve at sælge dem alle; de kommer til ham som manna i ørkenen. Jeg skriver til Dem midt i bogtrykkeriet mellem alle korrekturerne.

Har De i det fjerne opfanget mine taksigelser for den 16. og den 20. maj, to på grund af omstændighederne for mig så forfærdelige dage, hvor blomsterne, De sendte mig, var så

meget desto skønnere, jo mere sørgmodig og overvældet jeg var.

Det har De, ikke sandt?

Jeg har modtaget Deres nydelige søstykke; jeg kan ikke sige Dem min mening om et værk, der for mig er et værk, som følelsen er dommer over; men hvad jeg kan sige Dem, det er, at kendere, som har besøgt mig, alle har spurgt mig om, hvem der har malet det. Og De ved jo, at jeg intet svar kan give på dette. For at jeg kan få en plads til det, er jeg nødt til at have et tilsvarende; for jeg har kun to pladser, nemlig på hver side af kaminen, og disse to pladser er benyttet til to slette litografier, der har den evne, at de undertiden bringer mig til at le; men siden jeg er blevet mere tungsindig, har jeg lagt mærke til, at sjælen trættes ved at se på menneskelige skikkelser, og at et landskab giver den friere råderum.

Tilgiv mig, at jeg så frækt udstrækker hånden efter Deres pensel, der ligner den lille hund, der ryster ædelstene af sig. Jeg må og skal have held med min første bog, for at jeg kan gøre gengæld. Fra nu af tvivler jeg om det, og jeg vil bestandig forblive Deres skyldner.

De må tilgive mig, at jeg skriver så sjældent og så kort; men to gange om ugen lever jeg i seks og tredive timer i dødelig angst for "La Chronique de Paris", et blad, hvis redaktører alle er syge, og som jeg er ganske ene om at bære af den gode grund, at en del af min formue står i det. Det udgør i det mindste fire dage, og det øvrige af ugen er optaget af mine forretninger og mit arbejde. Jeg har netop en proces, der skal sluttes i denne uge, dagen efter midfaste; hvis dommerne har været på bal, hører De ikke meget efter. Dagen er nær, og jeg har endnu i den

anledning meget arbejde, som ikke er besørget; er det ikke at være slet og ret arbejder? Kunstnernes liv medfører så mange krav, at man må leve sammen med dem for at forstå dem, og hvad De så end siger, så er verden en hindring for dette sjælelige broderskab.

De er meget lykkelig, at De kan udøve kunsten for dens egen skyld.

21

Har jeg tid til at tænke? Efter et meget tungt slag af skæbnen har jeg været nødt til at tage til Italien og vende tilbage derfra i løbet af tyve dage. I dag, den 22. august, kommer jeg tilbage og finder Deres brev, som gør mig meget bedrøvet på grund af den sorg, der har ramt Dem; vi havde altså en sympati mere: nemlig begge at lide uden hinandens vidende. De gør uret i ikke oftere at skrive til mig.

Hvad mig angår, er jeg blevet rystet af så mange lidelser, så mange sønderknuste forhåbninger, at jeg kun har bevidstheden om, at jeg lever, tilbage. Jeg har mistet det væsen, som jeg elskede højest i verden, og har så mange kampe at bestå, at jeg i dag kun kan sende Dem dette par ord; for jeg er lige ankommet og må skrive til Dem fra gæstgiverstedet, hvor jeg er taget ind ved tilbagekomsten fra en anden rejse.

Jeg venter, at De skriver mig mere omstændeligt til; om nogle dage håber jeg at være mere rolig og fattet og at kunne fortælle Dem noget mere. I dag kan jeg kun lade Dem ane alt, hvad et lidende hjerte kan bede et elskende hjerte om.

Kære veninde!
De er ikke i stand til at forstå en sådan tilværelse; hvad der i et fredeligt og regelmæssigt liv bliver en forbrydelse, falder ganske naturligt i et så bevæget liv. Kan De dog ikke gå ud fra den grundtanke, at mit livs ulykker har gjort, at jeg, langt fra at eje en hvid i denne verden, i de sidste atten år er i en gæld, der langt overgår, hvad jeg har kunnet gøre fordring på i fædrenearv, og at min pen må skaffe det nødvendige, ikke alene til mit daglige behov, men tillige til afbetalingen af denne gæld og dens renter, min pen, forstår De det?

Således går nætter og dage hen med dette arbejde, og det forslår ikke noget! Altid må jeg kæmpe, ikke alene med livets materielle besværligheder, men også med overvældende arbejde, med litterære vanskeligheder, med alt. Uophørlig standset af pludselige hindringer, er det mig umuligt at sige den ene time, hvad jeg vil gøre den næste; kan tiden nogen sinde slå til til denne tredobbelte kamp? Kun mit hurtige overblik reder mig ud af det.

Spørg mig derfor ikke, hvorfor De ingen erindring har fået fra mig d. 25. august. Jeg sov i femten timer, da jeg legemligt var opslidt d. 23. og d. 24. Jeg havde brugt disse to dage efter min hjemkomst fra Italien til at læse de breve, der var indløbet (i de 25 dage, jeg havde været fraværende, var der indløbet otte og fyrre breve til mig), til at besvare dem, til at ordne mine afbetalinger, til at finde hjælpekilder. Jeg var meget træt efter rejsen; for jeg havde rejst fire mil i timen og nåede fra Turin

over Simplon her til på fire dage, i forbindelse med min åndelige anstrengelse var det for meget. Den bitre smerte, der ventede mig, kom til: brevet med dødsbudskabet var blandt de andre breve! Jeg bukkede under, jeg sov fjorten til seksten timer tre dage i træk, jeg duede til intet, jeg var som et nyfødt barn.

Den kvinde, jeg har mistet, var mere for mig end en moder, mere end en veninde, mere end noget væsen kan være for et andet. Hun lader sig kun forklare som en guddom. Hun holdt mig oppe med ord, gerning og hengivenhed under livets stærke storme. Når jeg lever, så er det ved hendes bistand; hun var alt for mig. Endskønt tid og sygdom havde adskilt os i to år, var vi dog nærværende for hinanden; hun virkede tilbage på mig, hun var min sol i moralsk forstand. Madame de Mortsauf i "*Le Lys*" er et svagt billede af denne kvindes ringeste egenskaber. Der er et svagt genskin af hende, for jeg har en skræk for at røbe mine egne følelser for publikum, og aldrig skal noget af, hvad der hænder mig, komme til nogens kundskab. Og nu, midt under al den ny modgang, der overvælder mig, er denne kvindes død kommet til [Note 2)]

Det kom da til en opgørelse med *La Cronique de Paris*, men på den måde, at en stor pengesum gik tabt for mig. Dertil kommer, at jeg for min boghandler, der har givet mig forskud, må arbejde seks måneder uden at tjene noget, blot for at opfylde min skyldighed imod ham. Og midt under alt dette skal jeg betale gæld og leve! Af hvad? Jeg har kun få venner, der alle har hjulpet mig efter bedste evne, jeg kan intet vente mere. I denne pinlige stilling arbejder jeg nat og dag; hvorledes tror De, at jeg skulle få tid til at være opmærksom mod nogen? Jeg har ikke en time til overs til at græde i, eller en nat til at hvile mig i.

Bliv borte fra denne sorgens afgrund, hvor jeg bad Dem ikke sætte Deres fod. At nære interesse for mig, det er at lide; vi kender kun hinanden i moralsk forstand, De kan endnu fritage Dem selv for at knytte Dem til et liv, det sørgeligste, der nogen sinde har kunnet knuge et ømt og følende hjerte. Og har bagtalelsen ikke søgt at fremstille mig i en vrang skikkelse for at berøve mig den agtelse, som var nødvendig for at holde mit mod oppe! De vil træffe på folk, der siger, at jeg er gal, andre, som siger, at jeg er meget rig; nogle ville fortælle, at jeg er i gældsfængsel, og atter andre, at jeg er en mand, der gør lykke hos damerne. Der er tusinde billeder af mig, hvoraf intet ligner. Er dette da ikke at lide?

Og når jeg så træffer på en kvinde med en ædel sjæl, holder hun sig langt tilbage. Nu må jeg atter skrive, være på færde, arbejde, kæmpe på alle punkter, hvor jeg er truet; forlang ikke for meget af mig.

Hermed tusinde kærlige hilsener; St. Louis-dag kan det jo være hver dag.

Note 2:

Denne dame var Laure de Berny, iflg. Georg Brandes: Hovedstrømninger i det 19. århundredes litteratur: Den romantiske skole i Frankrig Overs.anm.

23

Carina,

Ved min hjemkomst fra en lang og kedsommelig rejse, som jeg foretog for at forfriske mit overvættes anstrengte hoved lidt, finder jeg denne linje fra Dem; den er meget indholdsrig, meget sørgelig, så kort den end er; imidlertid er den dog en erindring. Lev lykkelig, det er et rent og uegennyttigt ønske, der kommer fra hjertet, – eftersom De har villet det således.

Jeg fordyber mig atter i mit arbejde, og dér, ligesom i slaget, lægger kampen udelukkende beslag på opmærksomheden; man lider, men hjertet bliver roligt.

Om "Facino Cane – Breve til Louise"

Forfatter: Honoré de Balzac (1799-1850).
Org.udgaver mm.:

> **Facino Cane:** Føljeton i *Chronique de Paris* 17. marts 1837. Her efter føljeton i dagbladet *København* 23.-27. 11.1905. Oversætteren er ikke oplyst.
>
> **Breve til Louise:** Honoré de Balzac: *Lettres à Louise, correspondance inédite de H. de Balzac*, i *l'Univers illustrée*, Paris 24. juni–22. juli 1876. Her efter *Breve til Louise.* Paa dansk ved Vilh. Arntzen. Axel Andersens Forlag, Kbh. 1886.

Oversætter: Vilh. Arntzen (1841-1893).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter illustration til *Facino Cane* af Eugène Lampsonius (1822-1871) fra udgaven *Oeuvres illustrées de Balzac*, Maresq et Compagnie/Gustave Havard, Paris 1852.

ISBN 978-87-7628-045-1
1. ebogsudgave

www.ebib1800.dk